

В. І. Покотилова,
к. е. н., Херсонський економічно-правовий інститут

ТЕХНОЛОГІЧНІ ПАРКИ УКРАЇНИ: СТАН, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

У статті проведено дослідження діяльності технологічних парків України. Запропоновано перспективні напрями розвитку інноваційної інфраструктури.

The article analyzed the activity of technological parks in Ukraine. A promising direction of innovation infrastructure.

ВСТУП

Інтеграція науково-технічної сфери в процеси економічного і соціального розвитку суспільства означає формування системи інститутів, які створюють могутні стимули для генерування стабільного потоку ефективних нововведень, що сприяють утворенню нових ринків наукомісткої продукції, які здатні забезпечувати платоспроможний попит. Формування національної інноваційної моделі розвитку, насамперед, передбачає створення інноваційної інфраструктури в різних сферах економіки країни. Інноваційна інфраструктура в Україні представлена лише окремими типами інноваційних інститутів. Технологічні парки є найбільш адаптованою організаційною формою: вирішують широке коло регіональних та загальнодержавних науково-технічних і соціально-економічних проблем, зазвичай мають вузьку спеціалізацію і спрямовуються на розвиток обмеженого кола наукових галузей і виробництв.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Найбільш ефективною організаційно-економічною формою інтеграції науки і виробництва в усьому світі, як і в Україні, за останні роки стали територіально-виробничі та наукові комплекси — технопарки. Такі інституції є зонами економічної активності, які поєднують потенціал університетів, науково-дослідних структур, промислових та інфраструктурних організацій. У своїй практичній діяльності вони спираються на результати наукових і технологічних досліджень і мають розгалужені зв'язки з промисловими підприємствами, дослідницькими установами як на загальнодержавному та регіональному, так і на міжнародному рівнях.

Проблеми розвитку інноваційної інфраструктури в умовах глобалізації економічних процесів досліджували як вітчизняні, так і зарубіжні вчені, а саме: М. Гладій, О. Крисальний, В. Ландик, І. Лукінов, М. Маліка, Л. Федулова, Н. Пашута, М. Шарко, Н. Фролова, В. Письмак, В. Будкин, Г. Соколов, З. Петренко і Нгун Тхі Хань та інші.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

В Україні формування і розвиток системи інноваційної інфраструктури відбуваються незначними темпами. Формування даної системи розпочалося у 2000 році.

Станом на 2009 рік загальна чисельність технопарків в Україні складає 16, із яких зареєстровано 12: Інститут монокристалів (2000 р.), Інститут електрозварювання ім. Є.О. Патона (2000 р.), Вуглемаш (2001 р.), Напівпровідники (2002 р.), Інститут технічної теплофізики (2002 р.), Укрінфотех (2002 р.), Київська політехніка (2003 р.), Інтелектуальні інформаційні технології (2003 р.), Текстиль (2007 р.), Агротехнопарк (2007 р.), Яворів (2007 р.), Машинобудівні технології (2008 р.). Ще 4 технопарки проходять процедуру реєстрації.

Короткий аналіз процесу становлення в Україні цих інноваційних структур засвідчує зниження на сьогодні динаміки їх розвитку та функціонування, хоча практика роботи технопарків протягом останніх дев'яти років підтверджує їх доцільність та ефективність у активізації інноваційної діяльності.

Протягом 2008—2009 років було зареєстровано 9 проектів технопарків:

— "Розробка технології, організація виробництва та випуск багат шарових ресурсозберігаючих широкоформатних коекструзійних плівок та термостабілізованих пакувальних матеріалів" (26.08.08, Інститут монокристалів);

— "Розробка енергозберігаючих високоефективних мікрохвильових технологій та обладнання для концентрування і зневоднення рідин та знезараження речовин, матеріалів, виробів і організація дослідно-промислового виробництва" (11.11.2008, Інститут монокристалів);

— "Створення сучасного промислового комплексу з виробництва мінераловатних виробів на основі новітніх технологій та обладнання" (11.11.2008, Вуглемаш);

— "Розробка і впровадження у виробництво технології по збагаченню залізовмісних відходів гірничо-металургійних підприємств з одержанням концентрату" (28.05.2008, Київська політехніка);

— "Методи і геоінформаційні технології дистанційного моніторингу природних ресурсів України" (11.11.2008, Яворів);

— "Ліквідація загазованості та запобігання загостренню екологічної ситуації в м. Бориславі шляхом запровадження природоохоронних та ресурсозберігаючих технологій" (22.10.08, Інститут технічної теплофізики);

Рис. 1. Розподіл за технопарками проектів, що мають свідоцтва про реєстрацію на 1.05.2009 року

- "Розробка синергетичних агломерованих флюсів, технології їх виготовлення та організація промислового виробництва" (14.05.09, Інститут електрозварювання ім. Є.О. Патона);
- "Розробка та впровадження у виробництво нових імпортозаміщуючих готових лікарських засобів" (18.05.09, Інститут монокристалів);
- "Створення та освоєння серійного виробництва газопаротурбінних установок "ВОДОЛІЙ" потужністю 4-25 МВт для виробництва механічної, електричної та теплової енергії" (27.05.09, Київська політехніка).

Станом на 28 травня 2009 року чинні свідоцтва про реєстрацію мають 18 проектів технологічних парків.

У рамках виконання інвестиційних та інноваційних проектів технологічних парків з 2000 по 2008 рік обсяг реалізованої інноваційної продукції склав 11,8 млрд грн. За 2008 рік загальний обсяг реалізованої інноваційної продукції дорівнював 851,5 млн грн., що на 1705,7 млрд грн. менше, ніж у 2007 році. Динаміка зменшення обсягів реалізованої інноваційної продукції відображає припинення державної підтримки технологічних парків.

За перше півріччя 2009 року цей показник складе лише 300 млн грн., а в загальному за рік він дорівнюватиме близько 500 млн грн.

Платежі до державного бюджету України та державних цільових фондів від реалізації проектів технопарків у 2008 році становлять 66, 2 млн грн. (приблизно на 32% менше за аналогічний показник 2007 року, який становив 209,2 млн грн.). А всього за час діяльності технопарків було перераховано до бюджетів та цільових фондів майже 1 млрд грн. Проте, слід зазначити, що з 2006 року в даному процесі спостерігається динаміка падіння, на основі чого можна спрогнозувати, що у 2009 році надходження дорівнюватимуть близько 40 млн грн. що відповідатиме показнику 2002 року.

Витрати на НДДКР у 2008 році склали 23, 6 млн грн., що на 0,9 млн грн. менше, ніж 2007 року.

У рамках дії спеціального режиму діяльності технологічних парків протягом 2008 року на спеціальні рахунки було перераховано майже 1,5 млн грн. податків, тоді як у 2007 році 30.0 млн грн., при цьому створено додатково 222 робочих місця (табл. 1).

Різка зміна в динаміці роботи технологічних парків з 2005 року пояснюється наступним.

Законом України Про внесення змін до Закону України "Про Державний бюджет України на 2005 рік" та деяких інших законодавчих актів України було повністю скасовано непряму державну підтримку технологічних парків у вигляді податкових пільг для виконавців проектів. Наслідком цього стало порушення виконання затверджених бізнес-планів інноваційних та інвестиційних проектів, втрати виконавцями інноваційних проектів можливості вчасно розраховуватись за придбане устаткування, виконані науково-дослідні та проектні роботи, втрати довіри зарубіжних та вітчизняних інвесторів до стабільності нормативно-правової бази у сфері інно-

Таблиця 1. Характеристика діяльності технопарків 2000—2008 рр.

Показники	2000—2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Загалом
Сума одержаних інвестицій	535,8	0,0	319791,8	128700,0	11096,2	8236,0	5909,9	31122,4	505392,1
Сума одержаних кредитів	103911,1	286861,2	366887,9	359863,6	196211,9	405006,3	286380,7	1145027,9	3150150,6
Загальна сума витрат на виконання інноваційних проектів	243739,2	661301,2	1365486,0	1597004,9	2085909,9	2187431,2	1862386,6	884587,2	10887846,2
Витрати на НДДКР та виробництво дослідних зразків	66462,3	145775,9	26920,7	41305,5	32622,0	35207,5	24482,0	23595,6	396371,5
Загальний обсяг реалізованої інноваційної продукції у тому числі:									
на внутрішньому ринку	176974,9	617877,9	1284483,2	1787450,5	2272888,8	22/80191,5	2557168,3	851511,0	11828546,1
на зовнішньому ринку	102641,7	527329,9	1141523,7	1493620,8	1905553,4	1930474,2	2245504,8	752674,6	10099323,2
Отримано податкових пільг у ому числі:									
митна вартість імпортованих товарів	74333,1	82621,6	142959,5	293829,7	367335,3	349718,1	311663,5	98836,4	1721297,2
Зараховано на спецрахунки податки	25531,3	60283,5	128287,3	172915,5	34174,3	35193,6	22270,6	3330,0	481988,4
Перераховано до бюджетів	71443,8	160407,6	287157,2	373121,4	114911,2	129193,6	90574,4	278402,7	1505211,8
Кількість робочих місць	10964,8	42266,2	120754,0	191299,5	38007,4	75269,5	29994,3	1440,8	509996,6
	7227,7	37178,1	90979,8	116544,1	148615,2	230041,9	209193,0	66244,4	906024,1
	2836	22233	15421	12212	12072	4378	1915	1664	-

ваційної діяльності, відмови від участі у фінансуванні інноваційних проектів, а також порушення прав та законних інтересів вітчизняних та зарубіжних суб'єктів підприємницької діяльності. Зберігаючи високі темпи виробництва та реалізації інноваційної продукції, технопарками протягом 2005 року не було розпочато виконання жодного інноваційного проекту.

З метою вирішення ситуації, що склалася, Законом України від 12.01.2006 № 3333 "Про внесення змін до Закону України "Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків" та інших законів України" було частково відновлено податкові та митні пільги для виконавців їх проектів.

У рамках дії спеціального режиму інноваційної діяльності державою повинні надаватись цільові субсидії у вигляді:

— звільнення від ввізного мита при ввезенні в Україну для реалізації проектів технологічних парків нових устаткування, обладнання та комплектуючих, а також матеріалів, які не виробляються в Україні. Норма закону виконується;

— у вигляді суми податку на прибуток, одержаного при реалізації проектів технологічних парків, нарахованого в порядку, встановленому Законом України "Про оподаткування прибутку підприємств". Прибутки підприємств у 2008 році через фінансову кризу виявились досить незначними, тому сума коштів зарахована на спеціальні рахунки теж мізерна;

— податкового векселя на суми податкового зобов'язання, що нараховуються згідно із Законом України "Про податок на додану вартість" при імпорті нового устаткування, обладнання та комплектуючих, зі строком погашення на 720 календарний день, а при імпорті матеріалів, які не виробляються в Україні, зі строком погашення на 180 календарний день з дня надання векселя органу митного контролю. Ці положення не діють.

Зазначені суми податків технологічні парки, їх учасники та спільні підприємства не перераховують до бюджету, а зараховують на спеціальні рахунки технологічних парків, їх учасників та спільних підприємств, звідки в подальшому ці кошти мають йти на розвиток самих технопарків (патентування розробок, придбання прав на об'єкти права інтелектуальної власності, придбання обладнання, устаткування та інших засобів виробництва, пов'язаних з впровадженням інновацій і т.д.).

Обсяг отриманих цільових субсидій технологічними парками та виконавцями проектів у 2008 році скоротився до 3 млн грн. та може навіть не досягнути 1 млн грн. у 2009 році. Ці обставини є однією з причин гальмування розвитку діяльності технопарків на сьогодні. Адже така ситуація негативно впливає на відношення і технопарків, і виконавців проектів технопарків на прийняття ними рішень щодо започаткування нових інноваційних проектів.

Не завжди чітке дотримання та виконання чинного законодавства, а також його часті зміни, призупинили стрімку динаміку розвитку та розбудови цієї інноваційної мережі в Україні. Як наслідок, протягом 2005—2007 років не було зареєстровано жодного проекту технологічного парку. Активізувати цей процес вдалося тільки наприкінці 2007 року з реєстрацією двох проектів. Станом на 2009 рік загальна чисельність технопарків в Україні складають 16, із яких зареєстровано 12. Ще 4 тех-

нопарки проходять процедуру реєстрації. Відповідно часті зміни і нестабільність режиму інноваційної діяльності технопарків породжують невпевненість у можливості реалізації проектів у рамках технопарків, що гальмує процес їх пошуку та відбору. Тому загальна кількість зареєстрованих проектів на сьогодні лише 16, що в 5 разів менше ніж це було в 2002 році. Це, безумовно, головна причина негативної динаміки показників діяльності технопарків.

Не вирішене питання і щодо формування нормативно-правової бази, яка регулює інноваційну діяльність в Україні. На сьогодні Міністерство освіти і науки працює в напрямі усунення цієї проблеми, зокрема спільно з іншими органами виконавчої влади вже напрацьовано проект змін до Закону України "Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків", який має створити більш сприятливі умови для діяльності технопарків, щоб подолати негативну тенденцію падіння показників їх активності. Слід зазначити, що в кінці минулого року зміни до Закону України "Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків" не були прийняті й тому залишилися не врегульовані окремі питання діяльності технопарків.

ВИСНОВКИ

Досить важливим є збереження і поновлення успішної діяльності технопарків, створення умов розвитку інноваційної інфраструктури, сприйняття економікою в цілому науково технічних інновацій. Про це свідчить досвід більшості промислово розвинених країн світу, в яких технопарки є основним ініціатором розвитку інноваційної політики на предмет виробництва конкурентоспроможної продукції, що сприяє технологічному поступу держави. Саме таку роль мають виконувати технопарки і в Україні.

Література:

1. Федулова Л., Пашута Н. Развитие национальной инновационной системы в Украине // Экономика Украины. — 2005. — №4. — С. 35—47.
2. Шарко М. Модель формирования национальной инновационной системы Украины // Экономика Украины. — 2005. — №8. — С. 25—30.
3. Фролова Н.Л. Индустрия рискованного капитала. Анализ опыта США // США-Канада. Экономика. Политика. Культура. — 2003. — №11. — С. 97—122.
4. Письмак В. Новые формы организации инновационного процесса // Экономист. — 2003. — №9. — С. 53—65.
5. Нгуен Тхи Хань. Зоны высоких технологий: мировой опыт и его использование во Вьетнаме // Экономика Украины. — 2004. — №7. — С. 73—79.
6. Будкин В., Петренко З., Нгуен Тхи Хань. Зоны высоких технологий: мировой опыт и реалии Украины // Экономика Украины. — 2005. — №10. — С. 68—75.
7. Соколов Г.В. Технопарки и технополисы как основа реального сектора экономики стран Юго-Восточной Европы // Проблемы и перспективы развития сотрудничества между странами Юго-Восточной Европы в рамках Черноморского экономического сотрудничества и ГУАМ.: Сборник научных трудов. — Донецк: ДонНУ. — 2005. — С. 354—361.

Стаття надійшла до редакції 04.09.2009 р.